

# Taal en kontekst

door

Prof. Vandamme

In november van verleden jaar greep te Antwerpen  
een kollokwium plaats, met als tema :

"TAAL EN ARBEIDERSPERS : teoretische en  
praktische problemen".

Aan dit kollokwium werkten talrijke linguïsten en  
journalisten mee. In ons volgend nummer kunt u de  
volledige uiteenzettingen en discussie lezen. Als  
inleiding hiertoe houden wij eraan u nu reeds ken-  
nis te laten maken met de bijdrage die prof.Vandamme  
speciaal voor dit kollokwium schreef.

+

+ +

Het kommunikatieprobleem is een vrij klassiek probleem. Ooit dacht men dat de ontwikkeling van de moderne communicatiemiddelen al deze problemen zou oplossen. Een dergelijke naïeve visie steunde op een miskennen van de eigen aard van deze communicatieproblemen.

Immers, het communicatieprobleem is niet in de eerste plaats (of in elk geval niet meer) het probleem dat men niet iedereen kan bereiken, want in principe is dit probleem wel dicht bij een oplossing. Veeleer is er het probleem van het semantisch en pragmatisch overkomen bij zijn toehoorders. Wordt de boodschap wel goed begrepen door de luisteraar? Kan hij die boodschap wel begrijpen?

Maar met deze problematiek komen we buiten het domein van de ingenieur als communicatiespecialist, en op het terrein van de linguïstiek, de bioloog, de socioloog en de ekoloog. Immers, het is bekend dat voor het overleven van het soort en van het individu, communicatiebarrières even noodzakelijk zijn als de communicatie zelf.

Immers, communicatie vergt energie, en alle energie kan niet in de communicatie met om het even wie gestoken worden. Communicatie met diegenen waarmee men het nauwst is betrokken, is meer essentieel, is primair.

Aangepast aan de moderne toestanden waar we onze activiteiten niet meer zozeer in functie zien van ons levensbehoud, maar eerder in functie van de handhaving of de verbetering van onze maatschappelijke positie, kunnen we de term "levensbehoud" wel vervangen door "maatschappelijke positie".

Opvallend is dan ook dat de mens meestal vrij onbewust, zowel op individueel als groepsniveau, zoals trouwens elk biologisch wezen, zich goed weet te omringen met reeksen communicatiebarrières van zowel formele als materiële vorm (1).

formele : dialecten

          groepsjargon : met specifieke eigen woordkeuzes, specifieke  
                          eigen betekenissen  
          eigen signalen en gewoonten

materiële : sloten, bel, eigen kamer, bureau, werktuigen, secretaresse  
          door wie de communicatie langs welbepaalde lijnen geleid  
          en eventueel gefilterd wordt

De opbouw van communicatiebarrières geldt uiteraard ook voor zowel intellectuelen als voor handarbeiders. Vandaar, dat vanzelfsprekend bij communicatie tussen intellectuelen en handarbeiders de problemen ook enorm zullen zijn.

De wederzijdse kommunikatiebarrières moeten doorbroken worden, waarbij geldt dat de kommunikerenden zich geen van beiden bewust zijn van het bestaan ervan.

Het gebruik in kranten - zoals door sommigen gesuggereerd wordt - van taaltuinen en verklarende woordenlijsten (op het einde van een artikel) om een doorbraak van deze kommunikatiebarrières te forceren, zijn eigenlijk zelfs geen pleister op een houten been te noemen. Immers, wat helpt het mij, wanneer ik geen Chinees ken, een verklarend Chinees woordenboek in de handen gestopt te krijgen.

Immers, die verklarende woordenlijsten geven verklaringen van termen uit het intellectueel jargon in andere termen van het intellectueel jargon. Daarnaast ligt het ook voor de hand, dat het gebruik van een dergelijke woordenlijst het gemak van het lezen zelf ook niet bevordert. De rol van taaltuinen, met hun ergerlijk, autoritair of normatief karakter, lijken mij daarbij zelfs aanstootelijk te zijn erbij, naast het feit van hun inefficiënt karakter. Wie heeft het recht te stellen dat het gebruik van een of andere term uit een of ander intellectueel jargon korrekter is dan het gebruik van een term uit een ander jargon?

Is dan het kommunikatieprobleem tussen mensen uit verschillende groepen onmogelijk, tenzij op terreinen van gemeenschappelijke overeenkomsten?

Het antwoord hierop lijkt mij gelukkig negatief te moeten zijn. Kommunikatie is mogelijk. Belangrijk is echter dat men de semantiek en de pragmatiek van de kommunikatie beter in het oog houdt.

Meer en meer gaat men akkoord dat de kommunikatie in het algemeen, en taalgebruik in het bijzonder, moeten bestudeerd worden vertrekkende van semantiek en pragmatiek (Winograd, Schank, Vandamme : *Ekonomie en wetenschapsfilosofie*).

De betekenis van een woord kan men slechts begrijpen door rekening te houden met de konteksten waarin dit woordt wordt gebruikt : de andere woorden, observaties, handelingen waaraan dit woord gekoppeld is. Deze konteksten zijn het best te karakteriseren in functie van de belangrijkste handelingspatronen van de mens of de groep in kwestie (eten, slapen, werken, feest vieren, enz.).

Een dergelijke geleding, nl. een relatief zelfstandig handelingssegment met al zijn verbale, perceptuele en aktionele elementen noemen we een register.

Alle semantische funkties, zoals daar zijn :

- definiëren van woorden,
- verklaren van woorden,
- parafrazeren,
- vertalen,
- beantwoorden van vragen,
- enz...

kunnen slechts zinvol gebeuren vanuit een dergelijk register. Daarmee geen rekening houden, heeft als resultaat wereldvreemde, onbegrijpbare, nietszeggende en zelfs foutieve resultaten (2).

Vandaar dan ook dat zich het probleem stelt dat wanneer we iemand willen aanspreken uit een ander jargon, door hem willen begrepen worden, hem willen overtuigen, we eerst moeten proberen iets meer over zijn registers te weten te komen (intuïtief en/of wetenschappelijke kennis van dit register).

Immers, we moeten kunnen aanknopen bij de registers van de luisteraar en we moeten kunnen rekening houden met de interrelaties die erin aanwezig zijn. Vanzelfsprekend dat dit niet altijd gemakkelijk is, vooral wanneer we over zaken handelen waarvan de luisteraar nagenoeg niets van af weet, omdat hij geen of slechts een heel arm desbetreffend register heeft opgebouwd.

Belangrijk is bij het oplossen van deze communicatieproblemen rekening te houden met de pluriforme opbouw van het register. Niet alleen woorden : het verbale, spelen er een rol, maar ook het perceptuele en handelingspatroon. Vandaar dat het zal belangrijk zijn - voor zover dit mogelijk is - gebruik te maken van de verschillende aspecten, omdat door hun onderlinge samenhang, bij eventuele storingsen op het ene vlak (bv. het verbale) een correctie mogelijk is door de luisteraar op basis van visuele gegevens, van geappelleerde handelingspatronen, enz.

De publiciteit heeft dit reeds lang begrepen. Vandaar dan ook dat ze heel uitvoerig gebruik maakt van het visuele : foto's, tekeningen, film, die vooral appelleren naar handelingen. Dit laatste is heel belangrijk. Immers, de mens is een handelend wezen en ook vooral door handelingen wordt hij geappelleerd.

Het is in dit verband typisch dat in de jongste gemeenteraadsverkiezingen, bij mijn weten, slechts De Clercq heel expliciet beroep deed op dit procedee. Tegenover al die poserende foto's (een onnatuurlijke toestand die daarbij bij velen herinneringen opwekt in verband met de afschuw wanneer men zelf moet poseren) krijgen we bij deze laatste de foto van een informeel gekleed werkend man : dossiers aan het instuderen. En zoals de Vooruit opmerkte (ironisch wel te verstaan, maar toch tekenend) misschien wel het dossier van de ontvanger van

het bericht. Zoiets slaat aan!

Zo zouden we ons kunnen afvragen of in de arbeiderspers voldoende rekening wordt gehouden met het eigen karakter van de registers van de arbeiders. Terecht zou men kunnen opmerken dat bij arbeiders meestal het verbale komponent van de registers minder uitgewerkt zal zijn. Dit terwijl het perceptuele en aktionele des te meer zal ontwikkeld zijn.

Daarom zouden we denken dat in principe de arbeiderspers veel meer gebruik zou behoeven te maken van het beeld : foto's, tekeningen die verwijzen naar akties, naar mensen in aktie. Dit om de verbale kommunikatie te leiden, of op zijn minst te ondersteunen. Dit is zeker nodig op terreinen die buiten de normale arbeiderskontekst vallen.

We vroegen ons af of de verantwoordelijken van de arbeiderspers deze stelregel die de publiciteit al geruime tijd heel grondig kent, ook konkreet toepassen. In dit verband hebben we een aantal dag- en weekbladen onderzocht om te kijken in welke mate met deze stelregel rekening werd gehouden. De resultaten vindt u in de tabellen 1 tot 8.

In deze tabellen vindt u informatie over een achttal kranten en een tijdschrift: vijf Belgische en drie Nederlandse. Ze werden in alfabetische orde gerangschikt. Vooraleer de metode van het onderzoek en de resultaten ervan te bekijken, willen we wel wijzen op het eerder heuristisch karakter van het onderzoek. Immers, de bedoeling met dit stuk is eerder op een probleem te wijzen en een mogelijke oplossingswijze te geven, zonder hier heel uitvoerig op in te gaan.

Wij hebben voor een aantal kranten het gebruik van analoge, niet verbale kommunikatie onderzocht (in principe kranten van eenzelfde datum, wegens materiele redenen bleek dit niet altijd mogelijk in dit heuristisch opzet). Analoge kommunikatie is kommunikatie waar de overeenkomst belangrijk is tussen het teken en datgene waarnaar het verwijst. Vet gedrukt worden, groter gedrukt zijn voor belangrijk nieuws, enz. zijn vormen van analoge kommunikatie. Wijzelf hebben ons beperkt tot het onderzoek van het aanwenden van foto's en tekeningen. Deze zijn de belangrijkste analoge kommunikatiemiddelen waarvan in kranten gebruik wordt gemaakt.

Zowel foto's als tekeningen kunnen ofwel gekoppeld worden aan een tekst, ten dienste staan van een tekst, of omgekeerd. Een tekst kan dienen als uitleg bij een foto of tekening (bv. cartoons).

Tabel 1.			
HET LAATSTE NIEUWS			dagblad
8	11	12	november 1976
19	98		afmeting blz.
28	32	32	totaal aantal blz.
3	7,5	8	blz.recl. en annonces
25	24,5	24	overblijvende bladzijden
24	19	34	aantal
3300	3300	3980	oppervl.
6	13	15	statisch
18	6	19	aktie
	9	6	aantal
1890	1380	710	oppervl.
9	6	4	statisch
1	3	2	aktie
	2		aantal
	660		oppervl.
	2		statisch
			aktie
1	1	1	aantal
990	990	990	oppervl.
			statisch
1	1	1	aktie
6180	6030	5680	opp.illustraties cm2
3 3/4	3,5	3	opp.illustraties pag.
1/6	1/7	1/8	verh. illustr./dagbl.
			opmerking

Tabel 2 DE RODE VAAN			weekblad
30.9	21.10		1976
	344		afmeting blz.
24	24	24	totaal aantal blz.
2	1		blz. recl.en annonces
22	23	24	overblijvende blz.
16	22	19	aantal
2390	2160	2390	oppervl.
8	9	8	statisch
8	13	11	aktie
			aantal
			oppervl.
			statisch
			aktie
		3	aantal
		315	oppervl.
		2	statisch
		1	aktie
1	6	1	aantal
227	540	225	oppervl.
	4		statisch
	2	1	aktie
2617	2700	2930	opp.illustraties cm2
2	2	2 1/3	opp.illustraties pg.
1/11	1/12	1/12	verh. illustr./dagbl.
zeer veel foto's uit film			opmerking



Tabel 3			
DE STANDAARD			dagblad
29	28	31	7-1976
	2520		afmeting blz.
14	14	18	totaal aantal blz.
1	1/2	3	blz. recl. en annonces
13	13,5	15	overblijvende blz.
14	14	15	aantal
1100	1870	1560	oppervl.
10	8	11	statisch
4	3	7	aktie
5	2		aantal
880	220		oppervl.
3			statisch
2	2		aktie
	2	1	aantal
	330	60	oppervl.
	2		statisch
		1	aktie
3	1	2	aantal
1520	1400	1500	oppervl.
3	1	2	statisch
			aktie
3500	3820	3120	opp.illustraties cm2
1 1/2	1 1/2	1	opp.illustraties pg.
1/8	1/8	1/15	verh.illustr./dagblad
			opmerking

Tabel 4

VOORUIT			dagblad
18	19	21	oktober 1976
	2520		afmeting blz.
12	14	12	totaal aantal blz.
-	2	1/2	blz. recl. en annonces
12	12	11,5	overblijvende blz.
15	19	17	aantal
1180	2420	1870	oppervl.
6	13	9	statisch
9	6	8	aktie
	1	4	aantal
	30	810	oppervl.
	1	3	statisch
		1	aktie
			aantal
			oppervl.
			statisch
			aktie
2			aantal
970	960	960	oppervl.
		1	statisch
2	2	1	aktie
2130	3410	3640	opp.illustraties cm <sup>2</sup>
			opp.illustraties pg.
1/6	1/6	1/6	verh.illustr./dagblad
			opmerking

Tabel 5				
VLAAMS MARXISTISCH TIJDSCHRIFT			tijdschrift	
1	2	3	1975	
	399		afmeting blz. cm2.	
76	100	110	totaal aantal blz.	
3	2	2	blz. recl. en annonces	
73	98	108	overblijvende blz.	
2	4	4	aantal	bij de tekst foto's
798	1596	1596	oppervl.	
1		1	statisch	
1	4	3	aktie	niet bij de tekst foto's
			aantal	
			oppervl.	
			statisch	
			aktie	bij de tekst tekeningen
1			aantal	
399			oppervl.	
1			statisch	niet bij de tekst tekeningen
			aktie	
			aantal	
			oppervl.	
			statisch	opp.illustraties cm2.
1197	1596	1596	aktie	
3	4	4	opp.illustraties pg.	
1/24	1/24	1/27	verh.illustr./blad	
			opmerking	

Tabel 6.

DE STEM						dagblad
25	26	27	28	29	30	oktober 1976
2580 cm <sup>2</sup> .						afmeting blz.
18	20	26	40	38	44	totaal aantal blz.
6	7	12	26	24	25	blz. recl. en annonces
12	13	14	14	14	19	overblijvende blz.
23	17	16	24	21	29	aantal
4084	2760	2845	3429	2926	3124	opp.cm <sup>2</sup> .
1	2	2	3	2	6	statisch
22	15	14	21	19	23	aktie
1	4	2	5	2	4	aantal
175	295	98	25	91	252	oppervl.
						statisch
1	4	2	5	2	4	aktie
1	1	2	-	1	10	aantal
16	99	166	-	11	886	oppervl.
1	1	-	-	1	6	statisch
-	-	2	-	-	4	aktie
2	4	3	3	3	3	aantal
427	700	553	553	555	553	oppervl.
tot/beeld						statisch
2	4	3	3	3	3	aktie
4702	3864	3662	4007	3583	4815	opp.illustr.cm <sup>2</sup> .
+2p.	1 1/2	1/2	1 3/4	1 1/4	2	opp.illustraties pg.
1/6	1/4	1/5	1/5	1/5	1/6	verh.illustr./dagblad
DE STEM is een plaatselijke krant, Breda, Roosendaal.						opmerking

Tabel 7

DE VOLKSKRANT						dagblad
25	26	27	28	29	30	oktober 1976
2640 cm2.						afmeting blz.
16	16	16	20	24	56	totaal aantal blz.
4	4	4	7	13	34	blz. recl. en annonces
12	12	12	13	11	22	overblijvende blz.
20	12	10	16	12	36	aantal
2812	1579	1690	1763	1364	5511	oppervl.
				2	2	statisch
20	12	10	16	10	20	aktie
-	2	5	-	3	3	aantal
-	178	583	-	164	249	oppervl.
-	1	-	-	1	1	statisch
-	1	5	-	2	2	aktie
2	2	1	1	3	8	aantal
135	267	120	121	83	1186	oppervl.
1	2	-	1	-	4	statisch
1	-	1	-	3	4	aktie
1	6	3	5	3	4	aantal
440	667	685	900	561	1006	oppervl.
-	2	-	1	1	-	statisch
1	4	3	4	2	4	aktie
3407	2691	3078	2784	2172	7952	opp.illustraties cm2.
1 1/3	1	1 1/4	1	3/4	3	opp.illustraties pg.
1/8	1/12	1/9	1/13	1/11	1/7	verh.illustr./dagblad
						opmerking

Tabel 8						dagblad
DE WAARHEID						
25	26	27	28	29	30	oktober 1976
		2640 cm2.				afmeting blz.
6	6	6	6	6	6	totaal aantal blz.
1/4	1/4	1/8	1/8	1	1/3	blz. recl. en annonces
5 3/4	5 3/4	5 7/8	5 7/8	5	5 2/3	overblijvende blz.
12	11	13	11	13	10	aantal
1745	1662	1656	1591	1402	1120	oppervl.cm2.
3	2	1	3	4	5	statisch
9	9	10	8	9	5	aktie
-	2	3	1	2	1	aantal
-	3821	392	77	146	330	oppervl.
-	-	1	-	2	1	statisch
-	2	2	1	-	-	aktie
-	1	2	1	-	-	aantal
-	238	294	40	-	-	oppervl.cm2.
-	1	1	-	-	-	statisch
-	-	1	1	-	-	aktie
2	2	2	2	2	3	aantal
128	490	117	117	117	423	oppervl.cm2.
1	-	1	1	1	2	statisch
1	2	1	1	1	1	aktie
1873	1772	2459	1825	1665	1873	opp.illustraties cm2.
2/3	2/3	1	2/3	1/2	2/3	opp.illustraties pg.
1/9	1/9	1/6	1/9	1/12	1/9	verh.illustr./dagblad
- we hebben hier te maken met een zeer klein lettertype, vandaar dat 1 pg. + overeenkomt met 2 pg. van een gewone krant - dit is het orgaan van de kommunistische partij nederland						opmerking

In het eerste geval hebben we dat de verhouding foto, tekening en tekst ook heel multipel kan zijn. De foto of tekening kan ook als illustratie, uitleg of verduidelijking van de tekst fungeren. Het kan ook een blikvanger zijn om de lezer aan te zetten de eraan verbonden tekst, artikel te lezen.

Wat tekeningen betreft, hebben we naast hogergenoemde mogelijkheden ook dat een tekening soms wel een integrerend deel van de tekst kan uitmaken. We krijgen dit vooral daar waar tekeningen (meestal vrij klein) worden gebruikt als herkenningssignaal voor een bepaalde vaste rubriek : lezersbrieven, horoskoop, sport, enz. Tekeningen met herkenningsfunctie hebben we in ons onderzoek buiten beschouwing gelaten (niet omdat het onbelangrijk was, maar omdat dit onderzoek te omvangrijk zou geworden zijn). Het omgekeerde ontmoet men ook soms, nl. een tekst die door zijn eigen structuur als tekening fungeert (3).

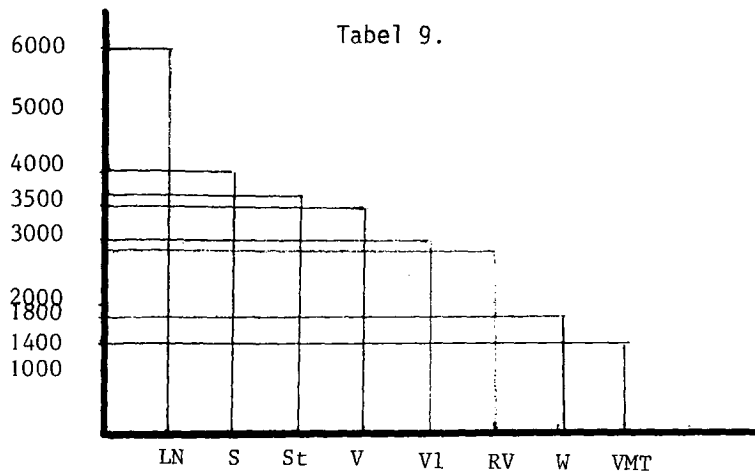
Wanneer we nu onze gegevens onderzoeken, dan zien we dat sommige kranten veel meer gebruik maken van beeldmateriaal (foto's, tekeningen). Dit zowel in absolute cijfers als verhoudingsgewijs (zie tabellen 9 en 10), nl. t.o.v. de totale omvang van het blad, publiciteit weggelaten.

Nochtans lijkt het ons hier niet gewenst om de verhoudingsgewijze vergelijking te laten primeren. Immers, de absolute overdracht van de communicatie en de doorbraak van de communicatiebarrières bij de lezer zal afhankelijk zijn van de absolute beeldcommunicatie. Opvallend is dat in relatieve cijfers uitgedrukt de streekbladen zoals De Stem en de Vooruit heel goed komen te liggen. Zowel in absolute als in relatieve cijfers komen de kommunistische bladen laag te liggen.

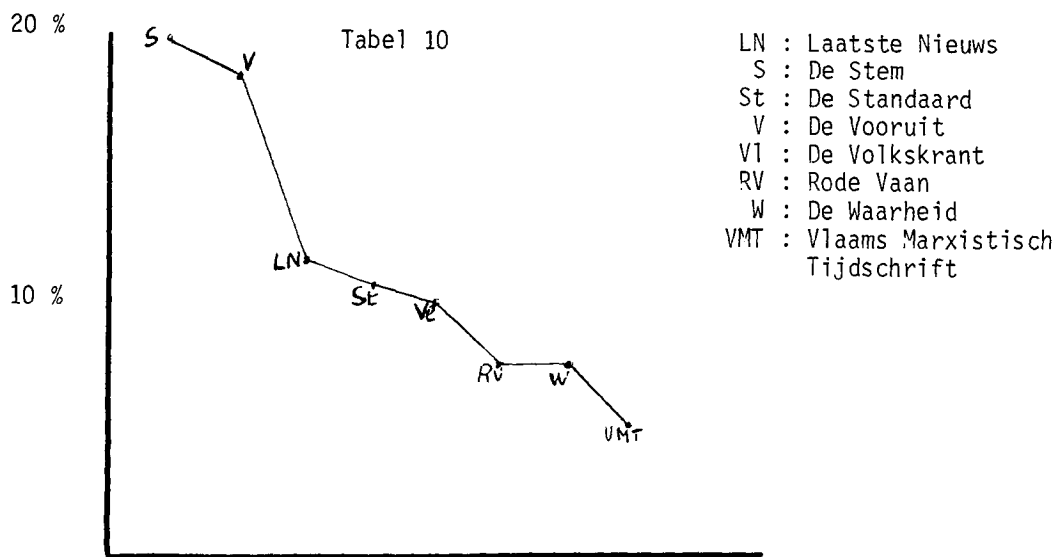
Ook zou men zich kunnen afvragen waarom niet meer gebruik wordt gemaakt van tekeningen ter verduidelijking van de teksten. De Standaard, De Stem en De Volkskrant komen hier wel enigszins beter te liggen dan de andere kranten, alhoewel het gebruik ervan toch vrij mager blijft.

Nochtans zou men zich kunnen afvragen of hier niet belangrijke mogelijkheden zijn weggelegd om een doorbraak te realiseren naar de perceptuele en aktionele wereld van de lezer. Bijvoorbeeld in "De Nieuwe" werd geklaagd over de moeilijkheid om de artikels over Heidegger te lezen door een niet-specialist. Zou een tekening rond het thema "Het niet nietst" niet heel aansprekelijk de problemen rond de kennistheorie van Heidegger naar voren gebracht hebben, ook bij een doorsnee lezer?

Een ander op te merken punt is de grote differentiatie die er bestaat bij de onderzochte publikaties (zie tabel 11) in verband met het brengen van informatie waarbij de analoge communicatie primeert (zelfstandige illustraties).



gemidd. opp. beeldcommunicatie in onderscheiden dagbladen (zonder public.) uitgedrukt in cm².

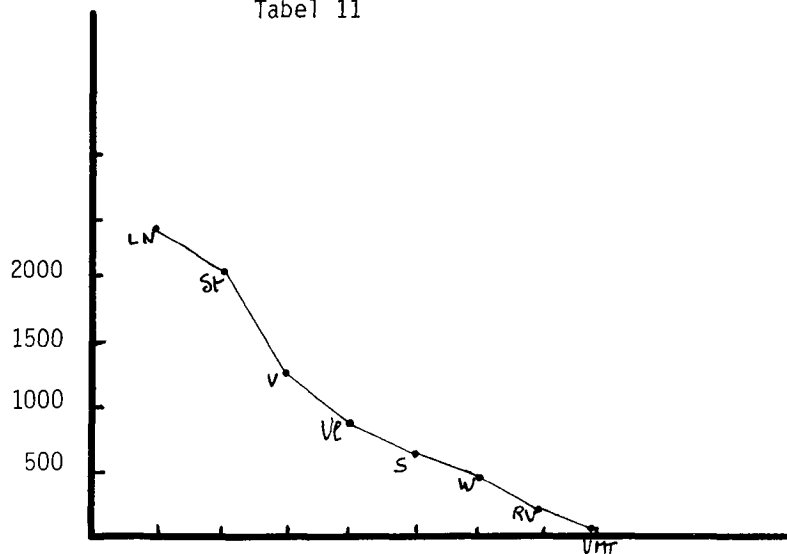


- LN : Laatste Nieuws
- S : De Stem
- St : De Standaard
- V : De Vooruit
- VI : De Volkskrant
- RV : Rode Vaan
- W : De Waarheid
- VMT : Vlaams Marxistisch Tijdschrift

verhouding beeldgebruik/niet publicitaire dagblad informatie (4)



Tabel 11



gemidd. oppervl. in cm<sup>2</sup>. van beeldmateriaal niet bij een tekst.

Dit is belangrijk, gezien het reeds herhaaldelijk onderlijnd belang van de primauteit van analoge niet verbale kommunikatie bij de doorsnee lezer. In het algemeen is deze analoge kommunikatie veel beter toegankelijk en treft ons immers dieper.

Wanneer we verder de verhouding aktiefoto's t.o.v. statische foto's bekijken, dan zien we dat wat de Belgische publikaties betreft, er zeker een evenwicht is tussen beide. Met statische foto's bedoelen we foto's van tekeningen van mensen die poseren, landschappen, enz. Met aktieve foto's bedoelen we foto's van mensen, dieren in aktie. Uiteraard wordt ook slechts een moment van de aktie vastgelegd. Als voorbeeld van een aktiefoto zouden we iemand die slaat naar een bal of die een kreet van afschuw uit, enz., kunnen aanhalen.

Het evenwicht tussen aktieve en statische foto's lijkt ons te betreuren vanuit kommunikatief perspectief, omdat mensen zich meer geappelleerd voelen door akties. Deze laten veel beter een duiding van de informatie toe naar het relevant register.

## Konklusie.

Uit de voorgaande konsideraties bleek dat om verschillende redenen bij het probleem van pers, enerzijds een goede kennis van de semantiek van de lezer die men wil bereiken, belangrijk is. Men moet bij de lezers woordgebruik, kennis en opvattingen kunnen aansluiten. Dit vraagt ernstig werk. Nochtans rekening houdend met het belang van het perceptuele en aktionele bij alle bevolkingsgroepen, kan men zonder teveel inspanningen, vrij veel bereiken, door uitgebreid gebruik te maken van analoge kommunikatie : gebruik van beeld en tekeningen. Vooral aansluiten bij aktie door tekeningen en foto's is hierbij cruciaal.

Enkele kranten geven op dit terrein een redelijk resultaat. De kranten die echter pretenderen zich hoofdzakelijk op de arbeider te richten, blijken echter minder analoge kommunikatie te gebruiken en een veel eenzijdiger vorm van analoge kommunikatie. Redelijkerwijze zouden we verwachten dat ze juist meer de analoge kommunikatie zouden aanwenden.

## NOTEN.

- (1) : *Voor een algemene diskussie over het belang van kommunikatiebarrières: zie Vandamme, 1975 : Economie en wetenschapsfilosofie.*
- (2) : *Dit register-idee hebben we meer teoretisch uitgewerkt in een aantal artikels : o.a. F.Vandamme : Action logic and linguistics. Een heel omstandig en tegelijkertijd ook veel praktische uitwerkingen van registers is te vinden in ons boek over : "Semantiek van de druggebruiker".*
- (3) : *Onze aandacht werd hierop gevestigd tijdens een diskussie met B.De Clippeleir; Na de diskussie kwamen de volgende relevante probleemstellingen naar voren. Het zou zeker de moeite waard zijn te onderzoeken bij welke artikels (sport, mode, wetenschap, politiek, enz.) het meest illustraties worden aangewend bij de verschillende kranten; de relatief zelfstandige illustraties, bij welke rubrieken vallen die vooral te rangschikken. Het is duidelijk dat bij de meeste kranten hieromtrent een heel vast patroon bestaat. We zien ook dat in veel kranten onder de tekeningen een belangrijke plaats wordt ingenomen door de stripverhalen, cartoons en kruiswoordraadsels. Interessant zou zijn wat de ideologische en kulturele informatie is die in deze vorm naar voren gebracht wordt. Het is immers een medium waarvan de informatie-overdracht heel sterk op de achtergrond staat. Daarom dan ook dat de ideologische en kulturele*

*invloed vrij ongemerkt opgenomen wordt door de lezer. Ook kruiswoordraadsels zijn in dit verband niet onbelangrijk. Synonieme bepalingen spelen immers in de retoriek (zie Perelman : *Traité de l'argumentation*) een heel belangrijke rol.*

- (4) : "De Waarheid" komt strikt rekenkundig op een verhouding van 11 t.h. te liggen. Nochtans hebben we rekening gehouden met de heel kleine druk, nl. 1 1/4 à 2 maal meer informatie op een blad dan bij een doorsnee blad. Om vergelijkbaarheid te krijgen hebben we dan ook het procent aangepast.

#### BIBLIOGRAPHY.

- Perelman, C, 1958, *Traité de l'argumentation*, Editions U.L.B.
- Schank, P.C. & Colly, 1973, *Computer Models of Thoughts and language*, Freeman & C°, San Francisco.
- Vandamme, F., 1976, *Ekonomie en wetenschapsfilosofie* (2e uitgave, De Sikkel, Kapellen).
- Vandamme, F., 1976, *Logic of Action and Semantics, Some alternative approaches*, *Com.& Cogn.*, vol.9, 3-4.
- Vandamme, F., & Frericks, P., *Soft Drugs en taalgebruik* (te verschijnen).
- Winograd, P., 1973, *A procedural Modal of Language Understanding*, Freeman & C°, San Francisco.